

gratia Dei omnipotentis, quæ et in præsentem multos, A derium nostrum, sua nos in perpetuum misericordia et in futuro omnes cordis et corporis nostri languores sanare consuevit, satiansque in bonis desi-

VULGATORUM VARIANTES LECTIONES.

^a *Futuro cordis.*

BEATI FELICIS CONFESSORIS VITA.

Felicissimum beati Felicis triumphum, quem in Nola Campaniæ civitate, Domino adjuvante, promeruit, Paulinus ejusdem civitatis episcopus versibus hexametris pulcherrime ac plenissime descripsit; qui quia metricis potius quam simplicibus sunt habiles lectoribus, placuit nobis ob plurimorum utilitatem, eandem sancti confessoris historiam planioribus dilucidare sermonibus, ejusque imitari industriam qui martyrium beati Cassiani de metrico opere

^a Prudentii in commune apertumque omnibus eloquium transtulit.

Igitur Felix natus est in Nola quidem Campaniæ, sed ^b patre Syro, nomine Hermia, qui de Oriente Nola veniens, ibidemque quasi indigena inhabitans, genuit filium Felicem: eique defunctus reliquit hæreditatem substantiæ locupletis, cui tamen ipse promissæ in cælestibus hæreditatis dona præposuit. Habuit autem et fratrem cognomine sui patris, id est Hermiam, cum quo patriunionem divideret terrenum: qui longe a Felicis moribus agens, atque ideo felicitate indignus perpetua effectus est. Nam terrena solummodo bona diligere studuit, et Cæsaris potius quam Christi esse miles elegit.

At contra Felix nominis sui mysterium factis exsequens, mox a puero se divino famulatu subiecit, et crescente gratia virtutum, primo lectoris officium in Ecclesia suscepit, ac post ad exorcistæ gradum provectus, immundos ex obsessis corporibus spiritus ejicere cœpit. Cumque et in hoc ministerio virtutibus clarus exstitisset, non mora, condignum meritis presbyterii gradum subiit. Nec minor gradu, mente et opere remansit, sicut etiam adveniens tentationum turbo probavit.

Nam tempore eodem exorta infidelium persecutio, gravi Ecclesiam certamine pulsavit: nec tamen portæ mortis portæ filiæ Sion ab annuntianda laude sui Creatoris avertere potuerunt. Cumque magistri auctoresque perfidæ primùm suæ vesaniæ conflictum contra ipsos veritatis ac fidei dominicæ magistros inten-

^a Prudentii. Vide ejus lib. *περὶ Στεφάνου* hymnum 9.

^b Patre. Qui ut S. Paulinus nat. 5 scribit, *emeritis sub Cæsare vixerat armis.*

^c Maximum. Hujus memoriæ plures dies in variarum Ecclesiarum Fastis dicantur. Nam juxta Ghiniuum Senensem et Galesinium 15 Januar. colitur:

dissent, primosque episcopos vel presbyteros Ecclesiarum ad terrorem minorum, aut morti tradere, aut ad negandam fidem cogere conspirassent: factum est ut ministri erroris et infesti furoris Nola quoque pervenientes, episcopum urbis illius nomine ^c Maximum, virum doctrina, pietate atque ætate venerabilem, ad tormenta quærent. Quod ille animadvertens, memor dominici præcepti, quo dictum est: *Cum vos persecuti fuerint in civitate ista, fugite in aliam*, petit ad tempus secessum loci remotioris, relicto ad tuitionem civitatis Felice presbytero, quem filii loco amplectebatur, atque hæredem suæ sedis accipere desiderabat.

At persecutores ubi episcopum invenire nequiverunt, nihil morati manus in Felicem mittere contendunt, eumque primum quasi maximam post episcopum urbis arcem, a constantia famosæ suæ virtutis dejicere, vel blandiendo promissis, vel pœnis terrendo satagunt. Comprehensus igitur Felix ab adversariis furentibus, sed ipse multum de interna Spiritus sancti consolatione confusus, mittitur in carcerem tenebrosam, ubi manus simul et collum ferrea vincula stringunt, nervo pedes arctantur; fragmenta quoque testarum subter eum sternebantur, ne inter horrorem et frigora longæ noctis ligatus, vel somnum vel requiem capere aliquam continuo horum acumine compunctus sineretur.

Interea episcopus, qui ad montium latibula hostem fugiendo secesserat, et ipse non minore martyrium passione gerebat, quam si ferro victus aut testis superpositus, vel flammis esset datus urendus. Urebat namque animum illius cura maxima sui gregis, urebat et corpus fames, una cum gelidæ rigore hiemis; qui inter spineta sine tecto et alimento jacens, noctem una cum die pervigil sollicitis continuabat in precibus. Nec difficile membra senilia, et longis exhausta jejuniis, tanta vis malorum comprimens, vel ad mortem usque coegit.

Sed ut superna pietas apertissime, quanta sui cura

verum Ecclesia Nolana veneratur natalem ejus 7 Februarii. Ecclesia Beneventana ab 7 Februarii officio duplici S. Hermolai martyris impeditum, celebrat postridie sive 8 S. Maximum officio semiduplici, ut tradit Marius de Vipera in Catalogo SS. Ecclesiæ Beneventanæ.

vir ille dignus esset, ostenderet, mittitur e cœlo **A** angelus, qui beatum Felicem confessorem vinculis exemptum, ad quærendum, recreandumque ac domi revocandum antistitem ocium venire præciperet. Erant autem plures eodem in carcere clausi: sed angelus adveniens, soli Felici, qui pietatis gratia vinculus erat, apparuit, luce splendens corusca, et ipsam quoque domum gratia lucis adimplens, cujus voce simul et luce Felix motus intremuit. Ac primum quidem se somnii imagine illudi putavit; at angelus surgere illum, et se sequi exeundo præcepit. Qui stupens ad imperium jubentis, causabatur se exire non posse, quia et vinculis et claustris carceris et custodum diligentia teneretur. Porro angelus iterata voce surgere illum propere, nihil obstantibus vinculis, jussit; et dicto citius catenæ de manibus et collo ejus, compedesque cecidere de pedibus. Eduxit autem illum foras miro rerum ordine, aperta sibi quidem janua carceris, sed cæteris clausa, ita ut per ipsos custodes, quibus claudebatur, ignaros rerum iter agerent, ipso angelo instar columnæ Mosaicæ, et ducatum Felici et lumen, usque dum hostium manus evaderet, præsentis suæ fulgore præbente.

Ut autem pervenit beatus Felix confessor ad locum deserti, quo episcopus secesserat, invenit eum ægra suspiria tenui flatu trahentem: et quidem gavisus, quod eum viventem invenerat; contristatus vero est multum, quod inventum morti proximum vidit. Itaque amplexus et osculatus est Patrem, cœpitque tentare, si forte crebro anhelitu sui oris et sui fotu corporis, aliquid caloris posset gelidis ejus artubus afferre. Cum vero diu laborans, neque clamando, neque tangendo aliquid sensus vitalis in ejus posset vel animo excitare vel corpore, sed neque ignem aut alimentum in proximo, quo eum rigentem ac tabescentem recrearet, haberet: tandem invento salubri consilio, flectit genua sua ad Patrem Domini nostri Jesu Christi, suppliciter obsecrans, ut ipse cœlitus eum juvaret, quo ministerium pietatis, quod jussus erat, erga Patrem suum explere valeret. Nec mora, exauditus vidit pendentem vicinis in sentibus uvam: et illius esse munus agnovit, qui naturarum conditor atque auctor omnium, et aquam de petra produxit arida, et ipsam cum voluit in vinum convertit. Lætatusque multum hoc munere divinæ pietatis, tulit racemum, atque ad os episcopi morientis admovit: sed quia ille strictis dentibus instar mortui, utpote omni sensu et cordis et animæ carens, oblatum sibi gustum prorsus accipere nesciebat; tandem sanctus presbyter Felix felici manuum suarum luctamine aperuit arida ejus labia, et sic ori ejus resoluta uva, quantum potuit succi salutaris infudit. Quo gustato, mox Pater sensum animæ recepit et corporis, aperiuntur deinde oculi, linguaque quæ siccis hærebat faucibus ad loquendum soluta est.

^a Rursum. Jacobus de Voragine scribit ante novam hanc persecutionem Felicem ad episcopatum

Et ubi plene reviviscens, Felicem esse qui ad se quærendum venisset agnovit, paterna illum pietate complexus, et quare tam sero veniret conquestus est. « Ubi, inquam, tam diu demoratus es, filii? Nam te jamdudum Dominus ad me venturum promiserat. Vides autem quia etsi fragilitate victus corporis ad horam cessi, solidam tamen animi fidelis constantiam servavi, sicut etiam loci hujus, ad quem secessi, status indicat. Poteram quidem ad vicum aliquem sive aliam urbem, ubi ab hostibus essem tutus, intrare, si mihi vilis fides et chara hæc vita fuisset. Nunc autem cuncta hominum refugia declinans, ad deserta vero montium confugiens, divinæ tantum me gratiæ tuitioni credidi, ut videlicet me ipse quocumque modo vel ordine vellet, aut in hac vita conservaret, aut in futuram transferret. Neque vero me spes, quæ in Deum erat, fefellit, sicut tuo manifeste probatur adventu, per quem ab ipso, ut ita dixerim, limine mortis sum revocatus ad vitam. Unde, nate mi, complere festinus cœptum pietatis opus curato, et impositum me humeris domum reportare satage.»

Quibus dictis, Felix celerrime quod jubebatur, explevit: reiectumque humeris antistitem suam ad domum retulit, quam unica servabat anus. In tantum namque antistes venerabilis a mundi erat rebus alienatus, ut illi de omni turba domus, et summa census, anus una superasset. Pulsatis ergo foribus, hanc suscitavit Felix, surgentique ac januam aperiendi dedit et commendavit episcopum. Tunc episcopus pro impenso sibi officio pietatis, beato Felici debitam gratiarum retulit actionem, et imposita capiti ejus dextera, paterna illum benedictione donavit. Qui egressus inde, paucis diebus et ipse in domo sua, donec persecutionis turbo cessaret, delituit. Quod dum fieret, deseruit latebram, et lætantibus de suo adventu civibus sese lætum reddidit: ac per omnia digrediens, solabatur et confortabat verbo exhortationis animos singulorum, qui acerbitate præmissæ tempestatis non modicum fuerant conturbati. Nec solum vero verbo, sed et suo illos docebat exemplo et prospera mundi et adversa despiciere, sola æternæ patriæ gaudia quærere, solam superni judicis iram formidare.

^d Rursum mota persecutione, quæritur Felix, veniuntque hostes usque ad habitaculum ejus, illum ocium rapere ac morti tradere sitientes: qui tum forte ab ædibus suis absens, in medio civitatis cum amicis consistebat, et more sibi solito verbum fidelium circumstantibus turbis prædicabat. Quem eo loci esse audientes adversarii, mox strictis gladiis accurrunt: sed pervenientes ad eum, mutato divina provisione aut vultu ipsius, aut corde illorum, nequaquam eum quem optime noverant, agnoscere valebant. Interrogantibus ergo ipsum, ubi esset Felix, intellexit vir prudentissimus, divinitus actum esse, ne eum cognoscerent, ridensque inquirentibus: promotum; plures, postulat. At Paulini certior fides.

« Nescio, inquit, Felicem, quem quæritis. » Nec A prorsus sefellit: nemo enim seipsum facie novit.

Qui statim relinquentes eum, diverterunt alio, et quos forte obvios habebant, interrogabant nbi esset Felix: e quibus unus causæ prorsus ignarus, et furere eos credens, cœpit objurgare eos dementiæ, qui præsentem non possent cognoscere eum, cum quo loquebantur: pariterque eis quo discederet ille, quem quærebant, ostendit. Qui gravior furentes, statim vestigia beati Felicis insequuntur. At ille, appropinquantibus eis, admonitus tumultu præcurrentis civitatis, et clamoribus attoniti adventu hostium vulgi, secessit in secretiorem locum, qui nil quidem munimenti firmioris habens, semirui tantum muri erat fragmine præseptus: sed mox ut virum Dei recepit, miro eum divinæ manus est opere tutatus. Repentino etenim rudere concrevit ibidem ægger, qui eundem locum præcluderet: sed et aranea divino nutu, cui omnis creatura deservit, confestum nutantes ipso in loco telas suspendit. Quo cum pervenissent, obstupuerunt hostes, et presso gradu loquebantur mutuo, dicentes: « Nonne stultum est nos huc hominem quærendo ingredi, cum liquido appareat, neminem hic præsisse? quia si quisquam intrasset, nequaquam hic araneorum fila integra remanerent, quæ etiam muscæ perrumpentes minimæ nonnunquam scindere solent. Constat ergo quia qui huc secessisse Felicem dixit, astu fecit, ut nos ab ejus inventione longius abstraheret: ergo recedamus ac dimittamus hic hominis latebras scrutari, ubi ipsa loci facies neminem intrasse præmonstrat. » Sic delusa sollicitudine quærentium, discedunt prope frementes et non minus quam in Felicem, rabida mente frendentes in eum qui se in loca talia suis dolis induxerat: ubi multa claruit sapientia pii conditoris ac protectoris nostri. Certe nonnunquam muri urbium altissimi ac munitissimi, cives suos obsidentibus adversariis produnt magis quam liberant: et humilem Christus famulum suum a persequentibus armatis hostibus, tremulis araneorum casibus, ne inveniri vel capi posset, abscondit, vere ut venerabilis Pater Paulinus de his loquens ait:

Ubiunque
Christus adest nobis, et fiet aranea murus:
At cui Christus abest, et murus aranea fiet.

Discesserunt ergo, incumbente jam vespera, hostes, et Felix illis abeuntibus, liberior alias petit latebras, gaudens de adiutorio divinæ protectionis, secumque decantans: Nam *etsi ambulem in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Die autem facto, secessit in locum, inter ipsa ædificiorum tecta secretiorem, ubi sex mensibus continuis ab hominum quidem notitia omnium segregatus, sed divinæ presentis gratia fructus, manebat absconditus, videlicet juxta vocem Psalmistæ, in abscondito vultus ejus a conturbatione hominum, qui etiam miro illum atque hominibus inusitato ordine tanto temporis spatio

pavit. Manebat namque in vicinis ædibus quædam mulier Deo devota, cujus ministerio nescientis scienter ipse, qui est totius scientiæ fons et origo, Dominus utebatur. Coquebat enim panes mulier, coquebat alias escas in cibaria domus suæ: et facta in excessu mentis, eo loco inferebat has, ubi Felix confessor latebat, ibique sumendas illi ponebat, ita ut neque huc se intrasse neque redisse unquam scire posset: sed præparatas escas domi se posuisse credens, ita semper abibat, ponendæ memor, et mox positæ immemor escæ. Et sic B. Felicem ferunt sex, ut dixi, mensibus in iisdem latebris obscuri et angusti tecti mansisse, ab humana quidem societate sejunctum, sed nunquam civium supernorum præsentia desertum; et parco nimirum victu, sed cœlitus ministrato, vitam duxisse felicem. Quo tempore perhibetur etiam divinæ collocationis dono sæpius dignus fuisse habitus. Erat autem iisdem, in quibus morabatur, habitaculis, cisterna vetus, de qua ipse in primis pauperem potum hauriebat: sed hæc cum nimio ætatis esset siccata calore, non tamen beato confessori, unde viveret, defuit. Etenim pius conditor ac provisor salutis nostræ, qui quondam sicco aere cætero, unum solummodo vellus pluvia cœlesti perfudit, ipse suo confessori, silenti prorsus ac sereno aere, prout opus habebat, occulti roris gratiam, qua sitiens recrearetur, ministravit.

Completo autem hoc tempore, admonitus est oraculo divino procedere de latebris, eo quod jam persecutionis turbo pertransisset. Qui ut repentinus apparuit in publico, gratissime ab omnibus, quasi a paradiso veniens, susceptus est. Cœpit autem ex tempore fidem confirmare omnium, quæ sævitia tempestatis erat non minimum convulsa. Interea Deo dilectus antistes Maximus, longa provecus ætate, diem clausit ultimum. Nec mora: Felix in episcopatu omnium iudicio eligitur, qui et confessor existens invictissimus, et doctor suavissimus, et quæ bona ore docebat, ipse cuncta opere compleasset. Verum Felix, ut etiam humilitatis quantam in corde haberet sublimitatem insinuaret, verecunda se voce, ne hunc gradum suscipere deberet, excusavit, dicens compresbyterum suum Quintum, multo dignius honorem præfati gradus posse subire, eo quod is septem diebus ante quam ipse, ad ordinem presbyterii fuisset promotus. Quod ita, ut postulabat, expletum est: susceptumque episcopatus officium ita idem Quintus administravit, ut humiliter beatissimo confessori submissus, illum pro se sermonem ad populum facere iuberet, et ipse plebem officio, Felix doctrina regeret.

Qui videlicet Felix, cum constantia confessionis et virtute valde præclarus esset humilitatis, etiam summus voluntariæ paupertatis amator exstitit. Possederat namque ex paterna hæreditate prædia multa, domosque ac divitias plurimas, sed tempore persecutionis proscriptus, cuncta amiserat. At vero pace Ecclesiis reddita, cum posset jura sua repe-

tere, nequaquam ultra volebat: sed amicis suadentibus, ut debita sibi jura reciperet, quæ recepta cum fenore magnæ mercedis dispergere ac dare pauperibus posset, nullatenus id facere consentiens, forti sententia suggestiones eorum repellebat, dicens: « Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Absit enim ut res, quas causa confessionis perdidit, repetam; absit, ut terrenas opes, quas cœlestium bonorum contemplatione semel contempsi, quasi hæc minus sola sufficiant, ulla ratione reposcam: quin potius pauper spiritu sequar Jesum, quo opulentius regni cœlorum dona percipiam: nec diffidendum quin ille, qui me et vinculis tenebrisque diri carceris eripuit, et ab hominibus secretum tanto tempore pavit, etiam cætero vitæ meæ spatio, jactantem in se cogitatum meum, ipse me enutriet. Hunc retinens animum beatus confessor, tria tantum jugera ruris modici, et hæc conducta, et unum hortulum proprii juris, unde viveret, habuit. Sed hæc utraque, ne uno quidem famulo adjutus, propria manu coluit: fructum autem ejusdem suæ messis, vel hortuli aditum cum pauperibus semper communicare gaudebat. Eandem autem et in habitu parcimoniam vir beatissimus sectabatur, ita ut simpliciter tantum vestimento, et quod nonnunquam vix sibi sufficeret, esset contentus; si quid vero superesset, pauperibus erogaret: et si forte aliunde contigit ut geminum haberet indumentum, mox nudum meliorem refovit.

Tali vivens pietate vir et nomine et merito Felix, plenus dierum atque operum bonorum a defunctus est: ac viam patrum secutus, æternam est receptus in gloriam, sicut etiam signa quæ in ecclesia in qua sepultus est sunt facta perplura testantur.

Erat enim ibi quidam rusticus pauper rebus, sed fide integer, qui angustam pauperiem duorum solummodo boum possessione sustentabat, vel ipse videlicet his utens, vel vicinis utendos pacta mercede commodans: quos cum multa inops cura diligeret atque servaret, quadam nocte furto ablatos perdidit: ac mane facto, cum eos furatos certissime comperisset, amissa omni spe suæ quæstionis vel inventionis, petit rapido cursu ecclesiam sancti Felicis; ibidemque adveniens, ante fores domus sanctæ prostermitur, fixoque in terram vultu implorat et obsecrat sanctum Felicem reddere sibi boves quos perdidit, testatus multum cum lacrymis, nunquam se

A inde, si non boves reciperet, exiturum. Quod cum die toto voce quidem rustica, sed fidelissima mente fecisset, superveniente vespera, ejectus est violentia turbæ, et sacris propulsatus ab ædibus. Venit autem domum, nec omittit continuis in lamentis noctem ducere pervigilem. Verum quia omnis qui petit accipit, et qui quærit invenit, et pulsanti aperietur, et sicut Psalmista ait, desiderium pauperum exaudivit Dominus: medio noctis tempore cum cæteris hominibus ac rebus omnibus quietis, ipse solus excitante suo dolore ac paupertate pervigil jaceret: mirum dictu, venere subito ad ostium ejus boves, quos quærebat, divino videlicet nutu et prædonibus erepti, et ad domum domini per loca avia inter tenebras noctis errorisque revocati: pulsantesque cornibus ostia ejus in quo manebat tugurii, jam sese advenisse signabant. Sed ille multum tremens, non jam boves suos, sed fures sibi rursus adesse credens, diutius fores aperire tardavit, donec iidem boves, quasi causam domini tardantis intelligentes, mugitu quoque emisso se esse, qui ad ostia domestica pulsarent, demonstrarent. Receptis autem bobus rusticus, non rustice sed docte ac fideliter agens, festinavit primo mane debitas reddituri suo gratias rependere. Assumens enim secum boves, venit ad ecclesiam sancti Felicis, omnibus et illo iter faciens et ibidem perveniens, beneficia quæ a sancto confessore percepisset, lætabunda voce replicans et ostendens. Et quia multum plorans, vel inquirendo suos boves, vel in recipiendo præ gaudio, oculorum quoque aciem non minimum læserat: et hujus detrimenti solatium a beato Felice quærens, accepit. Sicque domum rediit, duplici gratiæ cœlestis munere repletus.

Cumque in honorem ejusdem beati confessoris angustior ecclesia fabricaretur, erant in proximo ipsius ecclesiæ duo rustica ædificia importuna situ, simul et deformia visu, quæ omne decus ecclesiæ non parum sua obscuritate fœdebant. Volens autem venerabilis ac Deo dilectus antistes Paulinus tolli hæc ædificia, et emundari loca in quibus sita fuerant, postulavit eos, ad quorum possessionem pertinebant, hanc beato Felici præbere reverentiam, ut ad illustrandum decorandumque locum ecclesiæ ejus privata sua tecta paterentur auferri. At illi preces ejus rustica obstinatione spernentes, magis se animas dare quam suas possessiones relinquere posse dicebant. Cumque episcopum læderet rusticos rixa

^a *Defunctus.* *Ætas S.* Felicis a Paulino non exprimitur. Inepte Christophorus Phreislebius circa Theodosii tempora vixisse scribit. Henricus Fabricius circiter annum Christi 300 obiisse existimat, sed quæ tum pax Ecclesiæ? Haræus circiter 310, Michael monachus non longe post annum 312, quo data pax Ecclesiæ. Est hæc aliorum quoque et probabilis opinio.

^b *Sepultus.* Multa Martyrologia ac Breviarium quoque Romanum sepultum habent prope Nolam in loco quem in Pincis vel Pincis appellabant. At non pauca quoque Martyrologia sub nomine Usuardi et alia S. Felicem Romanum presbyterum et martyrem, qui via

Portuensi sepultus est, hoc loco sepultum memorant. Certe regio est urbis Romæ, nunc XIV, quæ a Pinea nomen sortita est, censetque Octavius Pancirolus a pinu quapiam id natum. In eam forte regionem a via Portuensi haud longe semota relatum sancti martyris Felicis corpus, eique basilica erecta, quæ vel non exstat, vel nomen mutavit. Volent tamen Nolani suum Felicem confessorem in Pincis sepultum, et Nolæ in pago Cœmeterio vetus episcopium fuisse et locum in Pincis: esque isthic puteus qui magna religione aditur, quod olim sanguine martyrum plenus dicatur fuisse. In re tam obscura difficile est veritatem decernere.

vincere, victi sunt divinæ potentæ manu. Nam nocte quadam quiescentibus cunctis, subitus ignis ex una cellarum earundem exorians, vicina paulatim ædificia petere cœpit, ita ut magis magisque suis incrementis adauctus, et prope et longe posita habitacula cuncta consumpturus esse videretur. Tunc tantis excitati fragoribus et globis ignium, cives accurrerunt, ut vel incendium, si possent, omne aquas fundendo restinguerent: vel de suis singulis domibus quæcunque possent igni præripientes auferrent. Cumque se nil valere posse conspicerent, cœperunt querere divinum, ubi humanum cessabat, auxilium. Advolant ergo duce episcopo ad ecclesiam sancti Felicis, flectunt genua, superuæ auxilia protectionis implorant: divertunt inde ad ecclesiam beatorum apostolorum, quæ contigua erat ecclesiæ beati Felicis, et inde per intercessionem apostolicam cœlestis præsidii dona flagitantes. Ubi postquam oratum est, rediit domum episcopus, sumptamque de ligno dominicæ crucis non grandem assulam, misit in medium incendii furentis, statimque immensa illa volumina flammaram, quæ tanta virorum manus aquas spargendo extinguere nequiverat, ipse lignum addendo restinxit. Tanta etenim sanctæ crucis erat virtus, ut sese natura relinqueret: et ignis qui omnia solet ligna devorare, ipso ligno dominicæ passionis velut

exustus, absumeretur. Ubi vero tempestas tanta sopita est, et mane redeunte cives dira noctis opera considerare venerunt, credentes se non parva tantis incendiis damna esse perpessos, inventum est nihil prorsus exustum, nisi quod debebat aduri. Ex illis etenim domibus duabus, de quibus prædiximus, quas et homines consumere atque auferre disposuerant, unam flammis absumptam videbant. Quo facto multum erubuit rusticus ille, qui sua tecta contra decorem sanctorum ædificiorum stolidam obstinatione defenderat, cernens se invitum nulla mercede perdidisse, quæ in gratiam sanctorum sponte nolebat amittere: et mox ipse, quod igni superfuerat de ædibus, propria cœpit manu abolere, quatenus occisime omnis circa ecclesiam beati confessoris locus congrua sanctis claritate ac luce redderetur insignis. Ablata autem omni fœditate ruderum ac sordium earundem, perstabat beatus antistes ^a Paulinus ecclesiam quam cœperat ad perfectum deducere: cujus ædificium omne tribus annis perfecit, et in picturis atque omni ornatu suo debito sine conclusit: in qua felicissima beati Felicis vita et passio in æternum memorabilis celebratur; qui die quarta decima mensis Januarii, consummato cursu certaminis gloriosi, percipit coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.

^a Paulinus. Hic quotannis S. Felicis natalem natalitio carmine celebrat. Horum carminum exstant decem integra. Dungalus etiam vetustus scriptor qui ante annos 800 vixit, sanctæ crucis reliquiarumque et imaginum cultum adversus Claudii Taurinensis

episcopi sententias propugnans, quindecim enumerat natales a Paulino cantatos, et fragmenta ex iis qui hæcenus ignoti, producit. Paulinus colitur x Kal. Julii.

BEDÆ VENERABILIS PRESBYTERI OPERA HISTORICA.

SECTIO SECUNDA. -- MARTYROLOGIA,
JUXTA EXEMPLARIA COLONIENSE ET BOLLANDIANUM.

PATROLOGIÆ EDITOR LECTORI.

Nullum ex Bedæ Venerabilis operibus toties prælum obtinuit, quoties Martyrologium ipsius nomine insignitum: quippe quod non minus quinquies in lucem prodit. Primum quidem vulgatum est in Editione Operum omnium Bedæ, Coloniz Agrippinæ, anno Domini 1616 absoluta; secunda autem vice, inter Monumenta Bollandiana, ex quibus in editionem Londinensem, a doctissimo viro Smith anno 1722 adornatam, transiit. Cum vero duæ illæ editiones, quæ cæteris anteponuntur, mutuo se perficiant, notisque Smith eruditissimis simul et amplissimis posterior illustretur, ambas, uno intuitu conspiciendas, in paginis nostris conjungere statuimus, illis postea, quasi complementum, triplicem ejusdem Martyrologii epitomen subnexuri. In sequenti vero Editionis Bollandianæ descriptione, contractis linearum intervallis illa ADDITAMENTA distinximus quæ apud Smith medio, ut ipse ait, id est minori, characterè expressa sunt, exceptis tamen Auctarii locis quæ ipsius Flori nomen præferunt, et ideo nulla distinctione indigent.